

Bezuinigingen in de zorg: gevolgen voor chronisch zieken in het ziekenfonds

Om de stijging in de kosten van de gezondheidszorg te beteugelen, is per 1 januari 2004 een aantal wijzigingen in het ziekenfondspakket ingevoerd. Het betreft de vergoeding van fysio- en oefentherapie, zelfzorggeneesmiddelen, zittend ziekenvervoer, tandartsconsulten, anticonceptie en IVF-behandelingen. Met name op de eerste drie terreinen kunnen deze maatregelen ingrijpende gevolgen hebben voor mensen met chronische aandoeningen, omdat zij door hun aandoening vaker van deze zorg gebruik maken dan anderen (NIVEL, PPCZ-Kerngegevens 2001/02). Naast de aanpassingen van het ziekenfondspakket, is per 1 januari 2004 ook de eigen bijdrage voor de AWBZ-verzekerde thuiszorg verhoogd. De vraag is, in welke omvang de chronisch zieken die in het ziekenfonds zitten van deze zorg gebruik maken en dus getroffen worden door het scala aan maatregelen. Is deze groep goed op de hoogte van de maatregelen en in hoeverre denken chronisch zieken zelf financiële consequenties te ervaren? Om inzicht te krijgen in deze vragen, is in maart 2004 een telefonische peiling afgenomen onder 505 ziekenfonds-verzekerden uit het Patiëntenpanel Chronisch Zieken (PPCZ). Het PPCZ is een landelijk representatief panel van 2000 mensen van 15 jaar en ouder met medisch gediagnosticeerde chronische somatische aandoeningen. Tweederde van hen is ziekenfondsverzekerd.

Zorggebruik

Om te bepalen welk deel van de chronisch zieken in het ziekenfonds te maken heeft met de bezuinigingen in het ziekenfondspakket en de thuiszorg, is nagegaan wie van de geïnterviewden gebruik maakt van de betreffende vormen van zorg. De uitkomsten staan samengevat in tabel 1.

► *Fysiotherapie*: 24% van de chronisch zieken in het ziekenfonds heeft op het moment van de telefonische peiling fysio- of oefentherapie. Het gaat in meerderheid om langdurige behandelingen: 65% van hen is al langer dan een jaar onder behandeling. 80% wordt wekelijks behandeld en 14% eens in de twee weken. Al deze mensen zullen dus voortaan elk jaar de eerste negen behandelingen zelf moeten betalen, tenzij ze aanvullende verzekering afsluiten.

Tabel 1. Percentage dat gevolgen ervaart van de maatregelen, i.e. gebruik maakt van de zorg

Fysiotherapie	24%
Ziekenvervoer	50%
Zelfzorgmiddelen	minstens 40%
Thuiszorg	19%
<hr/>	
Ervaart geen gevolgen	24%
Ervaart wel gevolgen	76%
en wel op 1 terrein	36%
en wel op 2 terreinen	27%
en wel op 3 terreinen	9%
en wel op 4 terreinen	3%

► *Zittend ziekenvervoer*: Driekwart van de chronisch zieken in het ziekenfonds heeft in het afgelopen jaar een ziekenhuis of behandelcentrum bezocht (gemiddeld 15 keer). Behalve degenen die fietsend of lopend gaan of worden gebracht (25%), en slechtzienden of rolstoelgebruikers (8%), maken al deze mensen reiskosten die niet vergoed worden. Dat betekent dat 50% van de chronisch zieken in het ziekenfonds te maken heeft met extra kosten voor ziekenvervoer

► *Zelfzorgmiddelen*: Zelfzorgmiddelen worden niet meer vergoed, ook niet wanneer ze voor chronisch gebruik op recept voorgeschreven zijn. Meer dan 90% van de onderzoeksgroep gebruikt medicijnen op recept. Daarbij kunnen we er van uitgaan dat het bij pijn- en koortswerende middelen, medicijnen tegen hoest en verkoudheid, tegen allergie en versterkende middelen grotendeels om zelfzorgmiddelen gaat. Ongeveer 40% van de ondervraagden gebruikt één of meer van deze medicijnen en wordt nu dus geconfronteerd met hogere uitgaven voor medicijnen. Mogelijk ligt het percentage nog hoger, want zelfzorgmiddelen uit andere categorieën, zoals laxeremiddelen of medicijnen voor maag- en darmklachten, zijn hier buiten beschouwing gelaten.

► *AWBZ-verzekerde thuiszorg*: Bijna één op de vijf chronisch zieken in het ziekenfonds (19%) heeft thuiszorg. Door de verhoging van de eigen bijdrage zijn deze mensen daar sinds 1 januari 2004 over het algemeen meer geld aan kwijt.

Wanneer we de verschillende maatregelen tezamen beschouwen, blijkt maar liefst 76% van de chronisch zieken op een of andere manier iets te merken van de genoemde bezuinigingsmaatregelen. Bij de ene groep is dat meer dan bij de andere: zo heeft van de mensen met aandoeningen van het bewegingsapparaat en met spijsverterings-aandoeningen een groter deel te maken met de gevolgen (84% en 82%) dan van de mensen met neurologische aandoeningen en astma (69% en 67%). Bovendien treedt voor veel chronisch zieken (41%) cumulatie van extra kosten op, doordat ze van verschillende vormen van zorg gebruik maken. Bij mensen met aandoeningen van het bewegings-apparaat komt dat nog veel vaker voor (62%). Chronisch zieke vrouwen krijgen vaker met cumulatie van extra kosten te maken (45%) dan chronisch zieke mannen (33%).

Wat weten chronisch zieken van de maatregelen?

Het is duidelijk dat een groot deel van de chronisch zieken getroffen wordt door bezuinigingen in het ziekenfondspakket en de thuiszorg. In hoeverre zijn deze mensen daarvan op de hoogte? Als men er globaal naar vraagt, blijkt vrijwel iedereen (95%) wel gehoord te hebben van de bezuinigingen in het ziekenfondspakket. Maar als men verder doorvraagt, kan slechts 36% concreet benoemen wat er gewijzigd is in de vergoeding van fysiotherapie, zelfzorgmiddelen en/of zittend ziekenvervoer (en dan ook meestal maar over één van de drie maatregelen). Over het algemeen heeft men van de wijzigingen vernomen via de media (73%) en/of de zorgverzekeraar (57%).

Tabel 2. Kennis over bezuinigingen in het ziekenfondspakket en AWBZ-thuiszorg

	globaal van gehoord	weet specifiek wat er veranderd is
- Fysio- en oefentherapie	76%	10%
- Zittend ziekenvervoer	55%	16%
- Zelfzorgmiddelen	83%	19%
- Thuiszorg	78%	59%

Het blijkt dat de meeste chronisch zieken alleen globaal gehoord hebben dat er iets gewijzigd is, en dat slechts een minderheid weet wat de bezuiniging precies behelst (zie tabel 2). Het maakt wel uit of men zelf gebruik maakt van de betreffende zorg. Van degenen die fysiotherapie krijgen bijvoorbeeld, weet 23% dat de eerste negen behandelingen niet meer vergoed worden tegenover 6% van degenen die geen fysiotherapie hebben. Als men zelf thuis-

zorg krijgt, weet 82% van de hogere eigen bijdrage in vergelijking tot 54% bij degenen die geen thuiszorg krijgen.

Weerslag op de financiële situatie

De nieuwe bezuinigingen zullen hun weerslag hebben op de financiële situatie van mensen met chronische aandoeningen in het ziekenfonds. Ruim 40% van hen verwacht dat zij dit jaar hogere kosten zullen maken vanwege hun aandoening en een kwart verwacht minder vaak leuke dingen te kunnen doen of moeilijker rond te kunnen komen. Dit percentage is hoger naarmate men op meer terreinen zorg gebruikt en dus met verschillende maatregelen te maken krijgt (zie tabel 3).

Tabel 3. Percentage chronisch zieken in het ziekenfonds dat financiële gevolgen verwacht, naar aantal terreinen waarop men met bezuinigingen te maken heeft

Stelling:	Aantal terreinen waarop men met bezuiniging te maken heeft			
	geen	1	2	3 of 4
- mijn ziekte zal meer geld gaan kosten	22	30	54	72
- mijn ziektekosten-verzekering wordt te duur	38	37	47	46
- ik zal minder vaak leuke dingen kunnen doen	12	18	34	54
- het zal mij meer moeite kosten om rond te komen	13	20	34	39
- ik moet geld lenen om mijn ziekte te betalen	1	3	2	5

In de praktijk kunnen veel chronisch zieken hun zorgconsumptie, bijvoorbeeld fysiotherapie of ziekenhuisbezoek, niet zomaar verminderen. Wel heeft 12% van de chronisch zieken in het ziekenfonds met thuiszorg om financiële redenen besloten de thuiszorg te verminderen of te beëindigen. Het is op grond van deze peiling nog niet te zeggen hoe groot de financiële gevolgen zullen zijn. Zo is nog niet bekend in hoeverre mensen met chronische aandoeningen een aanvullende verzekering hebben afgesloten om de gevolgen van de bezuinigingen op te vangen. Het is de bedoeling om daar meer zicht op te krijgen met gegevens uit een schriftelijke enquête die momenteel in het PPCZ plaatsvindt en waarover later dit jaar gerapporteerd zal worden. Uit toekomstige metingen wordt ook duidelijker hoe groot het effect is van de uitbreiding van de compensatiemogelijkheden via de belasting en de bijzondere bijstand.

Deze factsheet is gebaseerd op resultaten uit het Patiëntenpanel Chronisch Zieken. Het Patiëntenpanel Chronisch Zieken wordt uitgevoerd door het NIVEL, met financiële ondersteuning van het Ministerie van VWS, het Ministerie van SZW en de Inspectie voor de Gezondheidszorg. Voor meer informatie: NIVEL, mw. A. Baanders, tel.030-2 729 759, e-mail: a.baanders@nivel.nl

Kijk op <http://www.nivel.nl> voor actuele feiten en cijfers over de gezondheidszorg

